
ПРОГЛААС

Издание на Филологическия факултет
при Великотърновския университет „Св. св. Кирил и Методий“

кн. 2, 2010 (год. XIX), ISSN 0861 7902

НОВО ИЗСЛЕДВАНЕ ЗА МАРИН ДРИНОВ

Надежда Николова. *Професор Марин Дринов
и българската общественно-политическа лексика.*

София: Академично издателство
„Проф. Марин Дринов“, 2009. 290 стр.

Академичното издателство „Проф. Марин Дринов“ издаде книга за своя патрон на младата лингвистка Надежда Николова, озаглавена „Професор Марин Дринов и българската общественно-политическа лексика“ (2009, 290 стр.). Авторката е завършила българска филология във Великотърновския университет и работи в Института за български език при БАН. Това е книжен вариант на нейната дисертация, която тя успешно защити и за която ѝ бе присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Това е второто по ред цялостно изследване върху езика на Марин Дринов и неговия принос в устройството на българския книжовен език през третата четвърт на XIX век. Първото принадлежи на друга възпитаничка на Великотърновския университет – Милена Гърдева, която като докторантка на проф. Русин Русинов разработи темата „Езикът на Марин Дринов и приносът му в изграждането на българския книжовен език през последните три десетилетия на XIX век (фонетико-правописни и морфологични особености)“ и защити труда си също като докторат (1998).

Надежда Николова е подготвила едно амбициозно издание, в което от различни гледни точки се изследва речникът на Марин Дринов, поспециално употребената в 67 негови произведения общественно-политическа лексика. Произведенията, от които е ексцерпиран езиковият

материал, са изброени в хронологичен ред. Подложени са на анализ 1987 лексикални единици, от които, както може да се очаква с оглед тематичната специфика на материала, най-много са съществителните имена (1391 или 70%), следват прилагателните – 443 или 22%, и глаголите – 153, или 8%. Според произхода си лексиката се разпределя почти поравно в две половини – думите от чужд произход са 1017 (51%), а домашните са 970 (49%). Третата глава „Състав на общественно-политическата лексика според нейния произход“, както се вижда, специално е посветена на този въпрос, както и на въпроса за адаптацията на думите от чужд произход към българския език и неговите стилове – публицистичен, научен и административен. Обществено-политическата лексика на Марин Дринов включва книжовна лексика, интернационална лексика, думи от руски, черковнославянски, от турски, както и думи от народните говори. Преобладава книжовната и интернационалната лексика (общо 74% според схемата от приложение № 2), думите от руски са 18%, а най-незначителен е дялът на черковнославянската лексика (1%), на турцизмите (2%) и на думите от диалектите (1%). Следва да се има предвид още, че интернационалната лексика (лексика с преобладаващ гръко-латински произход) се въвежда в употреба от Марин Дринов отново под влиянието на руския език.

Книгата има следното съдържание: предговор, увод, три глави, приложения (три диаграми), заключение, списък на литературата (много подробен, бих казал, изчерпателен) и резюме на английски език. Пропуск на авторката е, че не е подготвила същото резюме и на руски език с оглед на това, че към живота и делото на Марин Дринов заслужен интерес има и в Русия, както и сега в Украйна (предвид на обстоятелството, че Марин Дринов е редовен професор по славянска филология в Харковския университет, където работи (с известно прекъсване) от 1873 до смъртта си през 1906 г.).

В увода се прави стегнат преглед на проучванията, посветени на личността и делото на Марин Дринов. Достига се до извода, че публикациите върху езика и стила на Марин Дринов са ограничен брой, преобладават общите изследвания върху приноса му в устройството на българския език с научни трудове и с книжовна и административно-просветна дейност. Въпросът за общественно-политическата лексика в съчиненията на Марин Дринов е важен, защото тя, както пише авторката, „има безспорно значение за установяване на лексикалните норми и формиране на функционалните стилове в новобългарския книжовен

език” (стр. 16). Следващите две части на увода са посветени на следните въпроси: цел, задачи и методи на изследването и източници за изследването на лексикалния материал. Авторката очертава пред себе си три основни задачи: да направи семантична характеристика на ексцерпиранията обществено-политическа лексика и да класифицира лексикалните единици по концептосфери; да установи езиковоисторическата роля на книжовния деец за въвеждането, утвърждаването или създаването на определени лексикални средства в книжовния език; да проследи вътрешната динамика в езика на Марин Дринов като естествено отражение на езиковите процеси на интелектуализация, европеизация и консолидация на българския език.

В първата глава „Марин Дринов и книжовноезиковата ситуация през третата четвърт на XIX век” се поставят на разглеждане следните общи и въвеждащи в тематичната насоченост на книгата въпроси: за книжовноезиковата ситуация през посочения период и за концепцията на Марин Дринов за новобългарския книжовен език. Специално внимание се отделя на забележителните статии на М. Дринов „За новобългарското азбуке” и „Писмо до българските читалища”. По-нататък авторката обобщава в седем пункта теоретическите филологически възгледи и научни съждения на Марин Дринов за българския книжовен език. Такова обобщение се прави за първи път в научната ни литература по история на новобългарския книжовен език. В края на първата глава авторката обосновава становището си за Марин Дринов като национална „езикова личност”, един термин, заимстван от репертоара на когнитивното направление в руската и българската лингвистика и на лингвокултурологията. Все пак отбелязва се, че този термин, общо взето, съответства на утвърдения в нашата наука израз „строител на книжовния език”, въведен от Л. Андрейчин и употребяван последователно от редица специалисти до ден днешен.

Втората глава „Обществено-политическата лексика в лексикалната система на българския книжовен език” заема централно място в изследването. Още в самото начало се прави уговорката, че лексиката, предмет на изследването, се определя като обществено-политическа „от гледна точка на нейната тематично-предметна отнесеност да назовава денотати и реалии, свързани със социалното и политическото битие на българите от третата четвърт на XIX век” (стр. 56). След обстояния преглед на изследванията на обществено-политическата лексика в българския език е направен опит да се формулира авторско определение, което

изглежда така: „Обществено-политическата лексика е лексикален пласт, актуален и активен в определени исторически рамки, чийто състав, семантика и вътрешна динамика са абсолютно зависими от екстралингвистичните условия на определен етап от развитието на социума (държавност, култура, икономика, идеология и др.)” (стр. 64). Най-важни, смята авторката, в това малко разточително определение са два признака на този пласт лексика: нейната семантична свръхзависимост от екстралингвистичните фактори и нейната вътрешна динамика. Новост в този труд е сполучливият опит за класификация на ексцерпираната лексика в девет концептосфери, още един термин от по-новите научни парадигми в лингвистиката. Това са: човек и общество; държава и държавно устройство; политика; икономика; право; наука и образование; култура; религия; военно дело. С това става още по-ясен обемът на понятието обществено-политическа лексика. Следва подробно разглеждане на съответните лексеми с техните значения, употреби и особености във формално и смислово отношение. Вътре във всяка концептосфера са набелязани групи и подгрупи лексеми, класифицирани според значението и тематичната си отнесеност. Например в рамките на концептосферата „Човек и общество” са направени следните класификации: Общи названия (*род, родина, нация, отечество*); Названия на лица с експресивно-оценъчен характер (*освободител, родолюбец*); Етнически названия с групи като „Имена на общоизвестни съвременни народи”, „Имена на изчезнали народи, общности, племена”, „Жителски названия”. По същия начин е анализирана лексиката и в останалите концептосфери.

Третата глава, както вече се отбеляза, е посветена на състава на обществено-политическата лексика според нейния произход. Ако втората глава има предимно описателен характер, което е всъщност неизбежно за такъв род произведения, третата глава дава простор на авторката да разгърне лингвистичния си талант и подготовка. Направен е прецизен анализ на думите според техния произход, като специално внимание се отделя на фонетичната и граматичната форма, както и на словообразователните варианти. Подробно се проследяват словообразователните типове домашна лексика. При думите от чужд произход значително място се отделя на въпроса за заемането и адаптацията на обществено-политическата лексика, като тук авторката се опира на така нар. „адаптационна теория”, според която езиковите процеси основно са три: заимстване на лексика, приспособяване към езика, интегриране (усвояване) на чуждите думи. Набелязани са три степени на адаптация:

фонетично и графично адаптиране, морфолого-граматично и словообразователно адаптиране и лексико-семантично и функционално адаптиране. По мое мнение тази част от работата на Н. Николова има изключително приносно значение за теорията и историята на българския книжовен език.

Заключението е кратко, но съдържателно. По точки са обобщени резултатите главно в следните две направления: 1. По отношение на книжовноезиковата практика на Марин Дринов в процесите на интелектуализация и европеизация на лексикалната система на новобългарския книжовен език; 2. По отношение на оценката на самия Марин Дринов като национална езикова личност.

Нека накрая да отбележа, че и самото издателство в знак на почит към своя патрон се е постарало да създаде един чудесен продукт в полиграфическо отношение. Неголяма по обем, но иновативна по съдържание, книгата със своите твърди корици, висококачествена хартия на тялото и цветен печат на приложенията оставя приятното усещане за добре свършена работа както от авторката, така и от редакторите и издателите.

Стоян Буров